

ปัจจัยทำนายสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

อติพร สำราญบัว, Ph.D.¹

เบญจมาศ ทำเจริญตระกูล, พย.ม.²

(วันที่ส่งบทความ: 23 มิถุนายน 2563; วันที่แก้ไข: 16 สิงหาคม 2563; วันที่ตอบรับ: 3 กันยายน 2563)

บทคัดย่อ

สภาการพยาบาลพัฒนาหลักสูตรการใช้ยาเพื่อให้นักศึกษามีสมรรถนะการใช้ยาเพิ่มมากขึ้นการศึกษาเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ทักษะการสืบค้น กับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล 2) ศึกษาปัจจัยทำนายสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 2-4 ปี จำนวน 324 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล 1) แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ 2) แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ 3) แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ 4) แบบประเมินสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ 5) แบบประเมินทักษะการสืบค้น และ 6) แบบประเมินสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับดี ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการใช้ยาของนักศึกษาพยาบาลคือ รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ ($r = .369, p < .01$) รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ ($r = .478, p < .01$) รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ ($r = .374, p < .01$) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ($r = .410, p < .01$) ทักษะการสืบค้น ($r = .494, p < .01$) และตัวแปรทุกตัวเกี่ยวรูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะการใช้ยาได้ร้อยละ 38.2 ($p < .000$) ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอนการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในกลุ่มนักศึกษาพยาบาล

คำสำคัญ: การใช้ยาอย่างสมเหตุผล, สมรรถนะการใช้ยา, นักศึกษาพยาบาล

¹พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา สถาบันพระบรมราชชนก

²พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา สถาบันพระบรมราชชนก

¹Corresponding author: อติพร สำราญบัว, E-mail: atiporn@knc.ac.th

Factors Predicting Rational Drug Use Among Nursing Students in Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima

Atiporn Samranbua, Ph.D.¹

Benjamas Thamcharoentrakul, M.N.S.²

(Received: June 23rd, 2020; Revised: August 16th, 2020; Accepted: September 3rd, 2020)

Abstract

The Thailand Nursing and Midwifery Council developed drug use guidelines to improve rational drug use competency among nursing students. The purposes of this survey study were to: 1) determine the relationships between teaching style for knowledge promotion, teaching style for attitude promotion, teaching style for skill promotion, learning facilitation, information retrieval skills, and rational drug use (RDU) competencies among nursing students, and 2) investigate factors predicting RDU among nursing students at the Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima. The sample was 324 second to fourth year nursing students. The instruments of this study were 1) the teaching style for knowledge promotion questionnaire, 2) the teaching style for attitude promotion questionnaire, 3) the teaching style for skill promotion questionnaire, 4) learning facilitation questionnaire, 5) the questionnaire of Information Retrieval Skills, and 6) the questionnaire of RDU competencies for nursing students. Data were analyzed using descriptive statistics and multiple regressions. The research results showed that the students' RDU competencies were at good level. There were positive correlations between the teaching styles for knowledge promotion, attitude promotion, skill promotion, learning facilitation, information retrieval skills, and RDU competencies ($r = .369$, $r = .478$, $r = .374$, $r = .410$, $r = .494$ at $p < .01$ respectively). All of the factors except teaching style for attitude promotion can explain 38.2 percent ($p < .05$) of the variance in RDU competencies. The study results can be used as base data for RDU teaching development among nursing students.

Keywords: rational drug use, competency, nursing student

¹Registered Nurse, Professional Level, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Praboromarajchanok Institute

²Registered Nurse, Senior Professional Level, Boromarajonani College of Nursing, Nakhon Ratchasima, Praboromarajchanok Institute

¹Corresponding author: Atiporn Samranbua, E-mail: atiporn@knc.ac.th

บทนำ

นโยบายแห่งชาติด้านยา พ.ศ. 2554 และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 มีเป้าประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพอย่างมีมาตรฐาน โดยการประกันคุณภาพ ความปลอดภัยและประสิทธิผลของยา การส่งเสริมระบบการใช้ยาอย่างสมเหตุผล การส่งเสริมการเข้าถึงยาจำเป็นให้เป็นไปอย่างเสมอภาค ยั่งยืนทันการณ์ การสร้างกลไกการเฝ้าระวังที่มีประสิทธิภาพ และอุตสาหกรรมยามีการพัฒนาจนประเทศสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติยังได้กำหนดยุทธศาสตร์ไว้ 4 ด้าน ซึ่งในยุทธศาสตร์ด้านที่ 2 ระบุถึงการใช้อย่างสมเหตุผล เน้นส่งเสริมการใช้ยาของบุคลากรทางการแพทย์และประชาชนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ถูกต้อง และคุ้มค่า และมีการกำหนดยุทธศาสตร์ย่อยไว้ 7 ประการ ในยุทธศาสตร์ย่อยข้อที่ 2 เน้นการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ (คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ, 2559)

คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผลได้เริ่มการสำรวจการเรียนการสอนของวิชาชีพด้านสุขภาพ สร้างความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร พัฒนาเนื้อหาที่จำเป็นในการเรียนรู้ และเริ่มนำไปใช้ในทุกระดับในปีการศึกษา 2558 และมีการติดตามประเมินผล สำนักงานอาหารและยา (2558) พบว่า หลักสูตรพยาบาลศาสตร์มีการบรรจุเนื้อหาการใช้ยาอย่างสมเหตุผลประมาณร้อยละ 28 เนื้อหาครอบคลุมความรู้ (Knowledge หรือ Cognitive domain) และทักษะ (Skills หรือ Psychomotor domain) มากกว่าการเน้นด้านเจตคติ (Attitudes หรือ Affective domain) สภาการพยาบาลได้ดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินงานพัฒนาระบบยาแห่งชาติของสภาการพยาบาลและแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดูแลเกี่ยวกับหลักสูตรการใช้ยาสมเหตุผลในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตและปรับรายละเอียดบางส่วนมาใช้ระบบสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาล เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติการพยาบาลมากยิ่งขึ้น สมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลของบัณฑิตพยาบาลจึงประกอบด้วย 2 ด้านหลัก คือ 1.การร่วมปรึกษาหารือ (Consultation) ก่อนใช้ยาประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 6 ด้าน ได้แก่ 1) สามารถประเมินปัญหาผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยาหรือมีความจำเป็นต้องใช้ยาในการรักษา (Assess the patient) 2) สามารถร่วมพิจารณาการเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น (Consider the options) 3) สามารถสื่อสารเพื่อให้ผู้ป่วยร่วมตัดสินใจในการใช้ยาโดยพิจารณาจากข้อมูลทางเลือกที่ถูกต้องเหมาะสมกับบริบทและเคารพในมุมมองของผู้ป่วย (Reach a shared decision) 4) บริหารยาตามการสั่งใช้ยาได้อย่างถูกต้อง 5) สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้ยาได้อย่างเพียงพอ (Provide information) และ 6) สามารถติดตามผลการรักษาและรายงานผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยาได้ (Monitor and review) และ 2. การดูแลให้เกิดการใช้ยาที่ได้อย่างสมเหตุผล (Prescribing governance) ประกอบด้วยสมรรถนะย่อย 4 ด้านคือ 7) สามารถใช้ยาได้อย่างปลอดภัยทั้งต่อผู้ป่วยและไม่เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยรวม (Prescribe safely) 8) สามารถใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความรู้ความสามารถทางวิชาชีพและเป็นไปตามหลักเวชจริยศาสตร์ (Prescribe professionally) 9) สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ยาได้อย่างต่อเนื่อง (Improve prescribing practice) และ 10) สามารถทำงาน

ร่วมกับบุคลากรอื่นแบบสหวิชาชีพเพื่อส่งเสริมให้เกิดการใช้ยาอย่างสมเหตุผล (Prescribe as part of a team; คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล, 2560; สภาการพยาบาล, 2560)

สถานศึกษาพยาบาลหลายแห่งจึงมุ่งเน้นการผลิตและพัฒนาบัณฑิตพยาบาลให้มีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ในการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาของนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ รวมถึงสาขาการพยาบาล ยังอยู่ในระดับปานกลาง และควรได้รับการพัฒนาความรู้และการปฏิบัติตัวในการใช้ยาอย่างสมเหตุผลให้มากขึ้น (ปริยดา ไอศูรย์พิศาลกุล และฉัตรวิดี กฤษณพันธ์, 2557) และควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีความรู้ในการใช้ยาอย่างถูกต้อง ความรู้เกี่ยวกับยาจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในการใช้ยาและนำไปสู่การใช้ยาอย่างถูกต้อง (กานนท์ อังคณาวิศัลย์ และคณะ, 2555) เมื่อนักศึกษาพยาบาลมีความรู้การใช้ยาเพิ่มมากขึ้น นักศึกษาก็จะมีพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเพิ่มขึ้นเช่นกัน ($r = .534$; สรัญญ์รักษ์ บุญมุสิก, รุ่งนภา จันทรา, และชุลีพร หิตอักษร, 2562) ในกลุ่มผู้รับบริการที่มารับยาปฏิชีวนะ เมื่อได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม ก็จะช่วยให้ผู้รับบริการมีพฤติกรรมการใช้ยาได้อย่างสมเหตุผลเช่นกัน (สุวัฒน์ ปรีสุทธีวิฑูฒิพร และมณฑนา เหมชะญาติ, 2557)

นอกจากความรู้เกี่ยวกับยาแล้ว การส่งเสริมให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้ยา เช่น การรณรงค์ให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างเหมาะสมผ่านสื่อให้กลุ่มนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ พบว่านักศึกษาเกิดความตั้งใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ยาให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น (กานนท์ อังคณาวิศัลย์ และคณะ, 2555) ในกลุ่มนักศึกษาพยาบาล เมื่อเกิดเจตคติที่ดีต่อการใช้ยาอย่างถูกต้องจะทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผล (สรัญญ์รักษ์ บุญมุสิก และคณะ, 2562) นอกจากกลุ่มนักศึกษาแล้วความรู้และเจตคติการใช้ยาอย่างเหมาะสมของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและปลอดภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) เช่นกัน (วิรัตน์ แก้วภูมิแห่, 2560)

การส่งเสริมทักษะต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ยาจะช่วยพัฒนาสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เช่น ทักษะการบริหารยาให้ผู้ป่วยได้รับยาอย่างปลอดภัย โดยใช้หลัก 10 R ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจทางคลินิก การคำนวณยา เป็นต้น (ประณีต จงพันธนิมิตร, 2561) การพัฒนาทักษะจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาสมรรถนะการใช้ยาเพื่อให้เข้าใจบริบทจริงในเชิงงานบริการ ผ่านการเรียนรู้ผ่านการเรียนจากกรณีศึกษาที่ถูกผนวกเข้ากับวิธีการเรียนการสอนทางการพยาบาล (กาญจนา เลิศถาวรธรรม, กรรณิการ์ กิจนพเกียรติ, และอรพิน สว่างวัฒนเศรษฐ์, 2557)

สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการศึกษาทางการพยาบาล โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะในภาคปฏิบัติ อุปกรณ์ควรมีจำนวนที่เพียงพอในการฝึกปฏิบัติ หากแหล่งฝึกแต่ละที่มีอุปกรณ์ที่แตกต่างกันจะเป็นอุปสรรคของนักศึกษาพยาบาลที่จะได้รับประสบการณ์ที่แตกต่างกัน (รวมพร มินานนท์, จินตนาพร สัมฤทธิ์โชค, จิราพัชร ปัญญาดี, อัญพัชญ์ วิวัฒน์กมลชัย, และชญาณิศา เขมทัสน์, 2556) ด้านสื่อการเรียนการสอน หนังสือ ตำรามีส่วนสำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณสมบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาลศาสตร์ (Thailand

Qualifications Framework [TQF]) สถานศึกษาควรจัดสถานที่เหมาะสมในการเรียนรู้ (กาญจนา เลิศถาวรธรรม และคณะ, 2557) หรือสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ออนไลน์สำหรับนักศึกษาในรุ่น generation z จะช่วยดึงความสนใจให้คนวัยนี้หันมาสนใจเนื้อหาในบทเรียนมากยิ่งขึ้นและสื่อมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนกลุ่มนี้เช่นกัน (ชัชวาล วงศ์สารี, 2558; ศศิภาณูจน์ สกุลปัญญาวัฒน์ และอิมรอน มะลูลีม, 2557)

นอกจากนี้ ทักษะการสืบค้นข้อมูล จะช่วยผู้เรียนหาข้อมูลที่ดี จากหลากหลายแหล่งที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือได้ ทันสมัย สามารถสืบค้นแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพด้านการใช้อย่างสมเหตุสมผล และช่วยพัฒนาความรู้ความสามารถในการใช้ยาได้อย่างต่อเนื่อง (กองสุขศึกษา, 2562) ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ การเรียนดีขึ้นหลังจากผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการสืบค้น โดยเฉพาะการสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต (กัลยารัตน์ สูงติวงศ์, อารีย์ ชื่นวัฒนา, และพวา พันธุ์เมฆา, 2554) ซึ่งกระบวนการพัฒนาทักษะการสืบค้น เริ่มด้วยการกระตุ้นความสนใจ แล้วให้ความรู้ ลองลงมือฝึกปฏิบัติ และสร้างความรู้ การพัฒนาทักษะสืบค้น ในรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูล และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลัง เรียนเพิ่มขึ้น (พัชรี ปิยภักดิ์, 2558)

ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และทักษะการสืบค้น ที่มีผล ต่อสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการสอนสำหรับส่งเสริมสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผล ของนักศึกษาพยาบาล

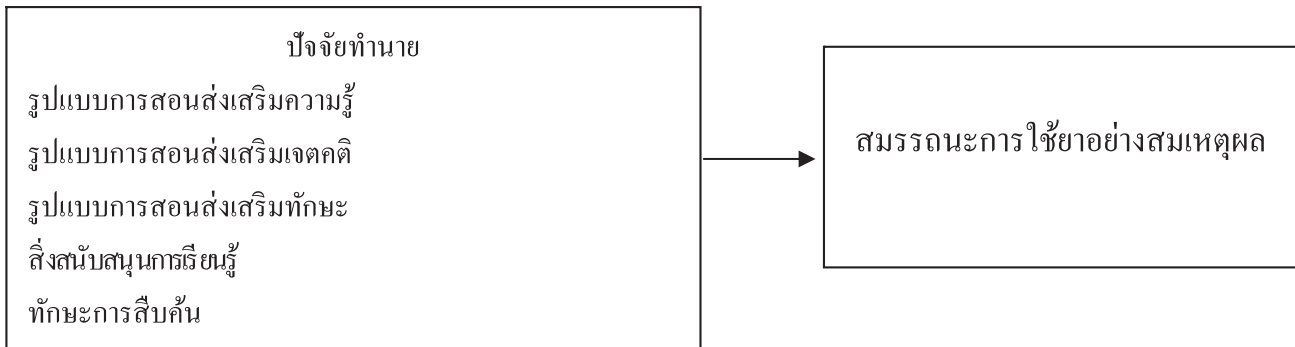
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และทักษะการสืบค้น กับสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

2) เพื่อศึกษาปัจจัยทำนายสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ได้นำสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลที่สภาการพยาบาล กำหนดไว้ มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมเพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งพบปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผลได้ทำการคัดสรรปัจจัยที่มีผลต่อการใช้อย่างสมเหตุสมผล จากการทบทวนวรรณกรรมได้แก่ปัจจัยทางด้านรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และทักษะการสืบค้น มาเป็นตัวแปรในการทำนายสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุสมผลในการศึกษาครั้งนี้ ตามกรอบแนวคิดต่อไปนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional survey study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร เป็นนักศึกษาพยาบาล หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 - 4 ของปีการศึกษา 2561 นักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 148 คน นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 184 คน และนักศึกษาชั้นปีที่ 4 จำนวน 169 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 501 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2-4 ในปีการศึกษา 2561 จำนวนกลุ่มตัวอย่างคำนวณ โดยใช้สูตรของ Thorndike (บุญใจ ศรีสถิตย์นรากร, 2553) $n = 10k + 50$ เมื่อ $n =$ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง $k =$ จำนวนตัวแปรอิสระที่ต้องการศึกษาคำนวณโดย $(10 \times 5) + 50 = 100$ คน กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ มีทั้งหมด 324 คน จำแนกตามชั้นปี ดังนี้ ชั้นปีที่ 2 มี 123 คน ชั้นปีที่ 3 มี 129 คน ชั้นปีที่ 4 มี 72 คน กลุ่มตัวอย่างถูกคัดเลือกเข้างานวิจัยโดยความสมัครใจในการเข้ามาตอบแบบสอบถามออนไลน์ และผ่านคุณสมบัติกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) นักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิตชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 2) ผ่านการเรียนวิชาเภสัชวิทยา 3) มีประสบการณ์การดูแลหรือให้คำแนะนำผู้ป่วยและญาติเกี่ยวกับการใช้ยา

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

งานวิจัยได้ผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา พิจารณาความเหมาะสมของการดำเนินงานวิจัยและได้ออกใบอนุญาต COA No.012/2562 (14 กุมภาพันธ์ 2562 – 24 กุมภาพันธ์ 2563) ให้เก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาพยาบาล หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 ถึง 4 ปีการศึกษา 2561 กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมงานวิจัยด้วยความสมัครใจโดยผู้วิจัยทำการแจ้งวัตถุประสงค์และการดำเนินงานวิจัยให้นักศึกษาทราบ ผู้ที่สนใจสามารถเข้าร่วมงานวิจัยด้วยการไปตอบแบบสอบถามออนไลน์ตามความสมัครใจ โดยไม่ต้องระบุข้อมูลใดที่แสดงตัวตนนักศึกษาและผู้ที่มีใจเข้าร่วมงานวิจัยสามารถถอนตัวจากงานวิจัยได้ตลอดการศึกษาและไม่มีผลต่อผลการเรียน ข้อมูลทั้งหมดถูกเก็บเป็นความลับ เมื่อครบระยะเวลา 5 ปี ข้อมูลทั้งหมดจะถูกทำลาย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมและได้พัฒนาเครื่องมือเพื่อใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วยข้อมูลเพศอายุ ระดับชั้น ปีการศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และระดับความพึงพอใจในเนื้อหาของวิชาเภสัชวิทยา

2) แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้เป็นแบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการสอนสำหรับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เน้นการสอนเพื่อเพิ่มความรู้ ใช้วิธีแบบบรรยาย เรียนรู้จากอ่านหนังสือตำรา สื่อวิดีโอ อินเทอร์เน็ต และการปรึกษาในกลุ่มย่อยแบบประเมินมีทั้งหมด 5 ข้อ ประเมินคะแนนมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 4 ระดับ ประกอบด้วย 4 คือ มากที่สุด, 3 คือ มาก, 2 คือ น้อย, และ 1 คือ น้อยที่สุด คะแนนรวมสูงสุด 20 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 5 คะแนน ความพึงพอใจต่อวิธีการสอนนี้ระดับคะแนนเฉลี่ย 16.26-20.00 คือ พึงพอใจมากที่สุด ระดับคะแนนเฉลี่ย 12.51-16.25 คือ พึงพอใจมาก ระดับคะแนนเฉลี่ย 8.76 -12.50 คือ พึงพอใจน้อย และระดับคะแนนเฉลี่ย 5.00-8.75 คือ พึงพอใจน้อยที่สุด

3) แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติเป็นการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อรูปแบบการสอนสำหรับการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เน้นการสอนเพื่อส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนเป็นแบบส่งเสริมผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่ม เรียนรู้จากบทบาทสมมติ ฐานจากแหล่งฝึก และร่วมกันอภิปรายแบบประเมินมีทั้งหมด 5 ข้อ คะแนนประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ประกอบด้วย 4 คือ มากที่สุด, 3 คือ มาก, 2 คือ น้อย, และ 1 คือ น้อยที่สุด คะแนนรวมสูงสุด 20 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 5 คะแนน ความพึงพอใจต่อวิธีการสอนนี้ระดับคะแนนเฉลี่ย 16.26-20.00 คือ พึงพอใจมากที่สุด ระดับคะแนนเฉลี่ย 12.51-16.25 คือ พึงพอใจมาก ระดับคะแนนเฉลี่ย 8.76 -12.50 คือ พึงพอใจน้อย และระดับคะแนนเฉลี่ย 5.00-8.75 คือ พึงพอใจน้อยที่สุด

4) แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อการสอนที่เน้นทักษะการปฏิบัติ โดยลักษณะรูปแบบการสอนนี้แบบสาธิต ชี้นำแนวทางปฏิบัติ ฝึกปฏิบัติงาน แบบประเมินมีทั้งหมด 4 ข้อ การประเมินเป็นคะแนนมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ประกอบด้วย 4 คือ มากที่สุด, 3 คือ มาก, 2 คือ น้อย, และ 1 คือ น้อยที่สุด คะแนนรวมสูงสุด 16 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 4 คะแนน ความพึงพอใจต่อวิธีการสอนนี้ระดับคะแนนเฉลี่ย 13.01 -16.00 คือ พึงพอใจมากที่สุด ระดับคะแนนเฉลี่ย 10.01-13.00 คือ พึงพอใจมาก ระดับคะแนนเฉลี่ย 7.01 -10.00 คือ พึงพอใจน้อย และระดับคะแนนเฉลี่ย 4.00 -7.00 คือ พึงพอใจน้อยที่สุด

5) แบบประเมินสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เป็นการประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อความเพียงพอของทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้เกี่ยวกับใช้ยาอย่างสมเหตุผล และความเหมาะสมในการจัดสรรเวลาสำหรับพัฒนาสมรรถนะการใช้ยาสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยมีจำนวนข้อทั้งหมด 6 ข้อ แต่ละข้อประเมินด้วยคะแนนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ประกอบด้วย 4 คือ มากที่สุด, 3 คือ มาก, 2 คือ น้อย, และ 1 คือ น้อยที่สุด คะแนนรวมสูงสุด 24 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 6 คะแนน ระดับความ

พึงพอใจในสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ระดับคะแนนเฉลี่ย 19.51 -24.00 พึงพอใจมากที่สุด ระดับคะแนนเฉลี่ย 15.01 -19.50 คือ พึงพอใจมาก ระดับคะแนนเฉลี่ย 10.51-15.00 คือ พึงพอใจน้อย และระดับคะแนนเฉลี่ย 6.00 -10.50 คือ พึงพอใจน้อยที่สุด

6) แบบประเมินทักษะการสืบค้น ใช้ประเมินลักษณะพฤติกรรมการสืบค้นการใช้ยาอย่างสมเหตุผล แบบประเมินมีทั้งหมด 8 ข้อ ประเมินด้วยคะแนนแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ประกอบด้วย 4 คือ ดีมาก, 3 คือ ดี, 2 คือ ปานกลาง, และ 1 คือ ควรพัฒนา คะแนนรวมสูงสุด 32 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 8 คะแนน ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการสืบค้น ระหว่าง 26.01 -32.00 คือ ดีมาก คะแนนเฉลี่ย 20.01-26.00 คือ ดี คะแนนเฉลี่ย 14.01 -20.00 คือ ปานกลาง และคะแนนเฉลี่ย 8.00 -14.00 คือ ควรพัฒนา

7) แบบประเมินสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลเป็นการประเมินการรับรู้สมรรถนะการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนทั้งหมด 48 ข้อ โดยกำหนดคะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ในการประมาณค่าสมรรถนะในแต่ละข้อ ประกอบด้วย 5 ระดับ ระดับ 4 คือ ดีมาก, 3 คือ ดี, 2 คือ น้อย, และ 1 คือ น้อยที่สุด, 0 คือ ปรับปรุง คะแนนรวมสูงสุด 192 คะแนน และคะแนนต่ำสุด 0 คะแนน ระดับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล ระดับคะแนนเฉลี่ย 154.01-192.00 คือ ดีมาก, ระดับคะแนนเฉลี่ย 115.51-154.00 คือ ดี, ระดับคะแนนเฉลี่ย 77.01 -115.50 คือ ปานกลาง, ระดับคะแนนเฉลี่ย 38.51 -77.00 คือ น้อย, และระดับคะแนนเฉลี่ย 0.00 -38.50 คือ น้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือในงานวิจัยครั้งนี้นำไปหาความตรงตามเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยแพทย์ 1 ท่าน อาจารย์เภสัชกร จำนวน 2 ท่าน อาจารย์พยาบาล จำนวน 1 ท่าน และพยาบาลวิชาชีพ 1 ท่าน ทำการตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item-objective congruence index [IOC]) ของแบบสอบถามทั้งหมดได้ .75 โดยค่า IOC ของแบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ พฤติกรรมการสืบค้น และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุ เท่ากับ .72, .68, .64, .76, .70, และ .77 ตามลำดับ

ค่าความเที่ยง แบบสอบถามทุกชุด ผู้วิจัยจะนำไปหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) กับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2-4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา จำนวน 30 คน ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือพบว่า แบบประเมินรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ พฤติกรรมการสืบค้น และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุ มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .73, .73, .75, .78, .77, และ .97 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

รายละเอียดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. เมื่อได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการวิจัยพหุศาสตร์ในมนุษย์ของวิทยาลัยพยาบาลบรม

ราชชนนี นครราชสีมาแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบนักศึกษาแต่ละชั้นปี เพื่อชี้แจง รายละเอียดถึงวัตถุประสงค์ งานวิจัย รายละเอียดการตอบแบบสอบถาม การพิทักษ์สิทธิผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนักศึกษาสามารถตอบแบบสอบถามออนไลน์ ผ่าน Google form ได้อย่างสมัครใจ ไม่มีข้อมูลใดที่ระบุตัวตนของผู้ตอบแบบสอบถาม การตอบแบบสอบถามสามารถทำนอกชั้นเรียนหลังได้รับการชี้แจงจากผู้วิจัย

2. ผู้เข้าร่วมวิจัยรับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ส่ง Link ของ Google form และกำหนดช่วงวันเวลาทำแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษากับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) และศึกษาปัจจัยที่เป็นตัวแปรพยากรณ์สมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผล โดยใช้ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis)

ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ผ่านข้อตกลงเบื้องต้นในการใช้ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนคือ ตัวแปรอิสระในงานวิจัยครั้งนี้มีระดับการวัดเป็น Interval scale มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันอยู่ระหว่าง .24 - .54 ($< .7$) ส่วนตัวแปรตามมีการกระจายตัวเป็นโค้งปกติ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมี 324 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 92) อายุอยู่ในช่วง 21-25 ปี (ร้อยละ 68.8) กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 37.6 ชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 39.4 และชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 22 โดยส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจต่อเนื้อหาวิชาเภสัชวิทยา อยู่ในระดับพึงพอใจมาก (ร้อยละ 55.7) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในช่วง 2.00 - 3.00 (ร้อยละ 58.4) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนเพื่อส่งเสริมด้านความรู้ ($M = 14.88, SD = 2.26$) ด้านเจตคติ ($M = 14.74, SD = 2.76$) ด้านทักษะอยู่ในระดับมาก ($M = 12.89, SD = 2.18$) ความพึงพอใจในสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้อะเนนในระดับมาก ($M = 17.18, SD = 2.66$) สำหรับทักษะการสืบค้นของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับดี ($M = 25.26, SD = 3.16$) และสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลอยู่ในระดับดี ($M = 145.10, SD = 21.43$) ข้อมูลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนต่ำสุดและสูงสุดของรูปแบบการสอนฯ
สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ พฤติกรรมการสืบค้น สมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุผล

รูปแบบการสอน	M	SD	Min-Max	ระดับ
รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้	14.88	2.26	5-20	พึงพอใจมาก
รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ	14.74	2.76	5-20	พึงพอใจมาก
รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ	12.89	2.18	4-16	พึงพอใจมาก
สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	17.18	2.66	8-24	พึงพอใจมาก
ทักษะการสืบค้น	25.26	3.16	8-32	ดี
สมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุผล	145.10	21.43	25-192	ดี

$n = 324$

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุผลของกลุ่มตัวอย่าง คือ รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ ($r = .369, p < .001$) รูปแบบการสอนส่งเสริมทัศนคติ ($r = .478, p < .001$) รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ ($r = .374, p < .001$) สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ($r = .410, p < .001$) และทักษะการสืบค้น ($r = .494, p < .001$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษากับสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุผล

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6
1 สมรรถนะการใช้จ่าย	1.000					
2 รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้	.369*	1.000				
3 รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ	.478*	.548*	1.000			
4 รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ	.374*	.264*	.604*	1.000		
5 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	.410*	.211*	.225*	.244*	1.000	
6 ทักษะการสืบค้น	.494*	.201*	.326*	.337*	.150	1.000

* $p < .001, n = 324$

เมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise เพื่อทำนายสมรรถนะการใช้จ่ายของกลุ่มตัวอย่างพบว่ารูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ทักษะการสืบค้นร่วมอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะการใช้อย่างสมเหตุผลของกลุ่มตัวอย่างได้ร้อยละ 38.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 4.608, 3.200, 3.176, 5.798 ; p < .000$) ดังนั้นสมการทำนายสมรรถนะการใช้จ่ายของนักศึกษาพยาบาลใช้คะแนนมาตรฐาน (Standardized score) คือ $22.15 + .291Z$ (ทักษะการสืบค้น)

+ .242Z (รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้) + .162Z (รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ) + .153Z (สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์หาค่าถอยเชิงพหุคูณของปัจจัยทำนายกับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผล โดยวิธี Stepwise

ปัจจัยทำนาย	<i>b</i>	<i>SE</i>	Beta(β)	<i>t</i>	<i>p</i>
รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้	2.296	.498	.242	4.608	.001
รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ	1.593	.498	.162	3.200	.001
สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้	1.232	.388	.153	3.176	.001
ทักษะการสืบค้น	3.005	.518	.291	5.798	.001

Constant (a) = 22.15, Multiple R = .618, R² = 38.2, R² adj = .374, SEE = 16.952 F (4, 319) = 49.334, p < .001

n = 324

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ารูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และทักษะการสืบค้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาล และรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้, รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ, สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และทักษะการสืบค้น ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลของนักศึกษาพยาบาลได้ร้อยละ 38.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการสอนแบบบรรยาย เรียนรู้จากการอ่าน หรือการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ลักษณะการเรียนรู้แบบนี้จะช่วยส่งเสริมให้มีความรู้และเข้าใจการออกฤทธิ์ของยา ขนาดของยาที่ควรได้รับ ผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นและการบริหารยา ผู้เรียนควรมีความรู้พื้นฐานจากหลายสาขาวิชา เช่น พยาธิวิทยา เกสัชวิทยา สรีรวิทยา เพื่อเข้าใจยานั้นๆ การเรียนรู้ผ่านการอ่านหนังสือ การฟังบรรยาย หรือเรียนรู้จากสื่อวีดิทัศน์ต่าง ๆ จะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลได้รับความรู้และความเข้าใจที่ดี วิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและเนื้อหา ทำให้ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาดีขึ้น (มาลีวัต เลิศสาครศิริ, 2557) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาที่เหมาะสม การใช้ยาอย่างสมเหตุสมผลผลการตรวจประเมินอาการที่ไม่พึงประสงค์ของยาและติดตามการใช้ยาไม่เหมาะสมควร

ทำความเข้าใจไปกับการให้ความรู้การใช้ยา จะทำให้การใช้ยามีประสิทธิภาพมากขึ้น (Holloway, 2011; อดิญาณ์ ศรีเกษตริณ และคณะ, 2562)

รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ จัดเป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นเชิงปฏิบัติ เช่น การฝึกงาน หรือฝึกอบรมขณะทำงานไปด้วย การสาธิตที่ทำให้ผู้เรียนเห็นเนื้อหาสาระที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเหมาะกับเนื้อหาการใช้ยาอย่างสมเหตุผล เพราะการออกฤทธิ์ของยา ผลข้างเคียง ความเสี่ยง บางครั้งไม่สามารถอธิบายได้ด้วยคำพูดหรือตัวหนังสือ แต่การได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การผสมยาด้วยตนเอง การให้คำแนะนำเรื่องยากกับผู้ป่วยจะทำให้เข้าใจในการปฏิบัติ ดังนั้น รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะจึงมีส่วนสำคัญที่เสริมสมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการบริหารยาอย่างถูกต้อง ต้องอาศัยทักษะ ประสบการณ์ในการให้ยาอย่างถูกวิธี คำนวณยาอย่างถูกต้อง สมรรถนะที่ 6 ติดตามผลการรักษา และผลข้างเคียงของยา ซึ่งต้องอาศัยทักษะ ประสบการณ์ในการประเมินอาการไม่พึงประสงค์จากการใช้ยารวมถึงการปรับแผนบริหารยาให้ตอบสนองต่ออาการของผู้ป่วย การเรียนรู้ผ่านการฝึกปฏิบัติจะทำให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Andrajati, Tilaqza, and Supardi (2017) แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ยาอย่างสมเหตุผลกับระยะเวลาการฝึกที่มากพอจะทำให้การสั่งจ่ายยาปฏิชีวนะมีความสมเหตุผลมากขึ้น ส่วนการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในภาคปฏิบัติวิชาอนามัยชุมชนร่วมกับกระบวนการถอดบทเรียน ทำให้การเรียนรู้ และคะแนนภาคปฏิบัติสูงกว่าการเรียนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (วัลยา ตูพานิช, อุบล ศรุตชนาเจริญ, และสมใจ วินิจกุล, 2559) ดังนั้น รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้และทักษะจะช่วยเพิ่มสมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการประเมินปัญหาและความจำเป็นของผู้ป่วยในการใช้ยา สมรรถนะที่ 2 ความสามารถในการพิจารณาเลือกใช้ยาได้อย่างเหมาะสมตามความจำเป็น และสมรรถนะที่ 4 สามารถบริหารยาได้อย่างถูกต้อง เข้าใจถึงโอกาสเสี่ยงในการใช้ยา มีความรู้ เข้าใจในการเก็บรักษาคุณภาพของยาได้ ทักษะการสืบค้นที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสารทางวิชาการ E-journals และ Website เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ โดยผ่านการคัดกรอง วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และประเมินความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องของข้อมูลที่สืบค้นมาได้ (สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2558) หรือให้การพยาบาลบนองค์ความรู้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ ที่เป็นองค์ความรู้ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัย ความเชี่ยวชาญผู้ให้บริการ นำมาให้การพยาบาลตามความต้องการของผู้รับบริการ (ทัศนีย์ เกริกกุลธร, ประกริต รัชวัตร, และวิภาศิริ นราพงษ์, 2556) นอกจากนี้ การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ในการทำงานจะช่วยส่งเสริมการพยาบาลที่มีคุณภาพแก่ผู้รับบริการ (Eliopoulos, 2014) ดังนั้นทักษะการสืบค้นจึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมสมรรถนะการใช้ยาอย่างมาก เนื่องจากยามีการพัฒนา ปรับปรุง ส่วนประกอบของยาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้การรักษาโรคประสบผลสำเร็จและโอกาสเกิดผลข้างเคียงของยาให้น้อยลง ผู้ป่วยมีความปลอดภัยมากขึ้น สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งเอกสาร ตำราเรียน ฐานข้อมูลบทความ วิชาการ หรือผลงานวิจัย สื่ออุปกรณ์การเรียนและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาเอื้ออำนวยจะเป็นแหล่งความรู้เรื่องยาที่สำคัญ การสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ส่งผลต่อการเรียนที่ดีขึ้น การจัดปัจจัยเกื้อหนุนสำหรับการเรียนรู้ทำให้นักศึกษามีความสุขกับการเรียนและให้ความสำคัญกับผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้วยตนเอง นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น และยังส่งผล

ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข (ศิริพร แสงศรีจันทร์, พยาม การดี, กัญญา นันตะแก้ว, และรัตนา ทาสีทธิ, 2556) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมใจ วินิจกุล และวัลยา คูพานิช (2557) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมทางการเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .529

รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับสมรรถนะการใช้ยาของนักศึกษาพยาบาล แต่ไม่ถูกนำมาเข้าสมการเพื่อทำนายสมรรถนะการใช้ยาของนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากรูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้และทักษะในงานวิจัยที่ผ่านมา ความรู้และเจตคติมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติในการใช้ยาเช่นกัน (วิรัตน์ แก้วภูมิแห่, 2560) เมื่อตัวแปรต้นไม่มีความเป็นอิสระต่อกันและเมื่อนำไปเป็นตัวแปรพยากรณ์เข้าสมการแล้วไม่ทำให้ค่า R^2 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำให้ตัวแปรทำนายตัวนั้นถูกตัดออกจากสมการ (ประยูรศรี บุตรแสนคม, 2555)

สรุปและข้อเสนอแนะ

นักศึกษาพยาบาลในการศึกษาคั้งนี้มีสมรรถนะการใช้ยาอย่างสมเหตุผลในระดับดี โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะการใช้ยาของนักศึกษา คือ รูปแบบการสอนส่งเสริมความรู้ รูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ รูปแบบการสอนส่งเสริมทักษะ สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ทักษะการสืบค้น และตัวแปรทุกตัว ยกเว้นรูปแบบการสอนส่งเสริมเจตคติ สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะการใช้ยาได้ร้อยละ 38.2 ผลการศึกษาคั้งนี้ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาทักษะการสืบค้น ข้อมูลการใช้ยาอย่างถูกต้องเหมาะสม รวมถึงส่งเสริมความรู้ในการใช้ยาให้มากขึ้น ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในภาคปฏิบัติได้จริง ในขณะที่เดียวกันสถานศึกษาควรจัดสื่อการเรียนการสอนให้พร้อมและเพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะการใช้ยาที่เหมาะสมอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และขอขอบคุณทางผู้บริหารของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา ที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้งานวิจัยคั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กองสุขศึกษา. (2562). *โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ: การใช้ยาอย่างสมเหตุผลสำหรับอาสาสมัครสาธารณสุขและประชาชนกลุ่มวัยทำงาน*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กาญจนา เลิศดาวธรรม, กรรณิการ์ กิจนพเกียรติ, และอรพิน สว่างวัฒนเศรษฐ์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพล

ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ราชบุรี. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 7(4), 13-24.

กานนท์ อังคนาวีศัลย์, พศวัต พึ่งเกียรติไพโรจน์, นवलนิตย์ แปงดี, สกนรัช ทองคำคุณ, กัลยรัตน์ วิไลวงศ์เสถียร, พิรญาณ์ เพียรกลิ่นธรรม, ... วิษณุ ธรรมลิขิตกุล. (2555). ความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2554. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข*, 6(3), 374-381.

กัลยรัตน์ สูงติวงศ์, อารีย์ ชื่นวัฒนา, และพวา พันธุ์เมฆา. (2553). เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสืบค้นสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้ศึกษาจากคู่มือการสืบค้นที่จัดทำขึ้นกับนักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 3, 116-124.

คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ. (2559). *นโยบายแห่งชาติด้านยา พ.ศ. 2554 และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยาแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล. (2560). *คู่มือการจัดการเรียนการสอนเพื่อการใช้ยาอย่างสมเหตุผล*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยากระทรวงสาธารณสุข.

ชัชวาล วงศ์สารี. (2558). การสอนบนคลินิกในรายวิชาการปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่สำหรับนิสิต Generation Z. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ*, 31(2), 130-40.

ทัศนีย์ เกริกกุลธร, ประกริต รัชวัตร, และวิภาศิริ นราพงษ์. (2556). การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์กับการเรียนรู้สู่อัตลักษณ์บัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลราชชนนีนี สระบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*, 7(2), 108-119.

บุญใจ ศรีสถิตยัณราภุร. (2553). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพยาบาลศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ยูเออนด์ไออินเตอร์ มีเดีย.

ปริญดา ไศสุรย์พิศาลกุล, และฉัตรวดี กฤษณพันธุ์ (2557). การสำรวจความรู้ด้านยาและการปฏิบัติตัวในการใช้ยารักษาตนเองของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. *วารสารเภสัชศาสตร์อีสาน*, 10(1), 42-55.

ประณีต จงพันชนิมิตร. (2561). การบริหารความเสี่ยงในการใช้ยากลุ่มเสี่ยงสูงของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี*, 29(1), 204-214.

ประยูรศรี บุตรแสนคม. (2555). การคัดเลือกตัวแปรพยากรณ์เข้าในสมการถดถอยพหุคูณ. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 17(1), 47-60.

พัชรี ปิยภัณฑ. (2558). กระบวนการพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูล และตั้งโจทย์วิจัยของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 9(1), 40-51.

- มาลีวัล เลิศสาครศิริ. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ ในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลมารดา ทารก และการผดุงครรภ์ 1. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 15(3), 321-330.
- รวมพร มินานนท์, จินตนาพร สัมฤทธิ์โชค, จิราพัชร ปัญญาดี, อัญพัชญ์ วิวัฒน์กมลชัย, และชญาณิศา เขมทัสน์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนในกระบวนวิชาหลักการและเทคนิคการพยาบาลภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่. *พยาบาลสาร*, 40(4), 126-138.
- วิรัตน์ แก้วภูมิแห่. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างเหมาะสมและปลอดภัยของอาสาสมัครสาธารณสุข. *วารสารวิชาการแพทย์เขต 11*, 31(1), 61-71.
- วัลยา ตูพานิช, อุบล ศรุตชนาเจริญ, และสมใจ วินิจกุล. (2559). ประสิทธิภาพของการใช้กระบวนการเรียนรู้จากการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติในการฝึกปฏิบัติงานวิชาปฏิบัติการพยาบาลอนามัยชุมชน. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 17(1), 17-25.
- ศศิกาญจน์ สกกุลปัญญวัฒน์, และอิมรอน มะลูลีม. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดสภาพแวดล้อมการศึกษาเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สาขาพยาบาลศาสตร์ (TQF) พ.ศ.2552. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย*, 4(1), 185-192.
- ศิริพร แสงศรีจันทร์, พยาม การดี, กัญญา นันตะแก้ว, และรัตนา ทาลิทธิ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านนิสิต กระบวนการเรียนการสอน ปัจจัยเกื้อหนุน กับความสุขของนิสิตพยาบาลมหาวิทยาลัยพะเยา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 1(2), 35-46.
- สมใจ วินิจกุล, และวัลยา ตูพานิช. (2557). ปัจจัยทำนายสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา รายวิชาสุขภาพคนเมืองและการส่งเสริมสุขภาพ ของนักศึกษาพยาบาล หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราชิราช. *วารสารเกื้อการุณย์*, 21(2), 51-65.
- สร้อยรักรักษ์ บุญมุสิก, รุ่งนภา จันทรา, และชวลีพร หิตอักษร. (2562). ความรู้เจตคติและพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและสาธารณสุขภาคใต้. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ*, 2(1), 25-36.
- สุทธิพงษ์ บุญผดุง. (2558). การพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาโดยใช้รูปแบบการจูงใจ ARCS. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 17(3), 10-20.
- สุวัฒน์ ปริสุทธีวุฒิพร, และมัทนา เหมชะญาดิ. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้รับบริการในโรงพยาบาลชุมชน จังหวัดจันทบุรี. *วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิกโรงพยาบาลพระปกเกล้า*, 31(2), 114-127.

- สำนักงานอาหารและยา. (2558). *ทิศทางการพัฒนากำลังคนการใช้ยาสมเหตุผล*. สืบค้นจาก <http://www.fda.moph.go.th/sites/drug/download/1ทิศทางการพัฒนากำลังคนการใช้ยาสมเหตุผล.pdf>
- อติญาณ์ ศรีเกษตริณ, นงนภัทร รุ่งเนย, นิตยา ทองมา, รัชชนก กลิ่นชาติ, เบญจพร รัชตารมย์, และพรฤดี นิธิรัตน์. (2562). ปัจจัยทำนายการใช้ยาปฏิชีวนะอย่างสมเหตุผลของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครราชสีมา*, 25(1), 43-59.
- Andrajati, R., Tilaqza, A., & Supardi, S. (2017). Factors related to rational antibiotic prescriptions in community health centers in Depok city, Indonesia. *Infect Public Health*, 10, 41-48.
- Eliopoulos, C. (2014). *Gerontological Nursing* (9th ed). Philadelphia: Wolters Kluwer/Lippincott Williams & Wilkins.
- Holloway, K. A. (2011). Combating inappropriate use of medicines. *Expert Review of Clinical Pharmacology*, 4, 335-348.